

Växelvis boende – inte den sämsta lösningen

AKTUELL FORSKNING

BARN En halv miljon barn har föräldrar som inte bor ihop. Vi bad barnpsykologen och forskaren Malin Bergström att sammanställa de forskningsresultat som hittills framkommit om olika boendesituationer – i jakt på den bästa lösningen för våra barn.

AV MALIN BERGSTRÖM FOTO JOHNÉR

Det gör ont när relationer tar slut. Kanske extra ont när man har barn tillsammans. Och mitt i den känslomässiga turbulensen finns en miljard praktiska saker att lösa. En av de största frågorna är att bestämma hur barnen ska bo efter separationen.

Dessvärre finns det ingen vägledande handbok att luta sig mot i det livsavgörande beslutet, därför har vi sammanställt de

resultat som finns att tillgå.

Den svenska forskningen hittills är skral, men även internationella studier kan vara giltiga. Tack vare våra register vet vi också en hel del om de faktiska omständigheterna kring skilsmässor i Sverige.

FÖRÄLDRARNA MÅR BÄTTRE 

Mycket bråk mellan föräldrarna gör att barnen har svårare att komma över skilsmässan och får sämre kontakt med sina pappor, visar en studie i Arizona.



Vart sjunde förskolebarn och var tredje tonåring, sammanlagt nästan en halv miljon barn, har i dag föräldrar som inte bor ihop.

För de flesta som separerar är gemensam vårdnad självklar. Det innebär att föräldrarna tillsammans fattar alla beslut för barnet och det har varit norm i Sverige de senaste 15 åren. Men vårdnad och boende är inte samma sak.

TRETTIO PROCENT VÄXELBOR

När det gäller själva boendet är det fortfarande vanligast att barn bor bara hos mamman efter en skilsmässa. Men det växelvisa boendet, alltså att barnen bor omväxlande hos föräldrarna, växer explosionsartat.

I mitten av 80-talet gällde det bara en procent av skilsmässobarnen mot dagens nära trettio procent. Bland lågstadiesbarnen är det ännu vanligare, nästan hälften av alla sex- till nioåringar med separerade föräldrar bor växelvis.

Även i andra länder ökar växelboendet men är fortfarande mindre vanligt än här. I Australien och Storbritannien bor ett av tio skilsmässobarn så och i Danmark, Holland och USA ett av fem.

Självklart är det en mer jämställd syn på föräldraskapet som ligger bakom. Men också det faktum att kvinnor i dag jobbar och att vi har en lagstiftning som underlättar spelar roll. I de familjer som väljer växelboende är det vanligt att både mamman och pappan har jobb, hög utbildning och inte så stora konflikter.

Båda föräldrarna mår faktiskt bättre i familjer där barnen bor växelvis. Studier från flera länder har visat att de har bättre fysisk och psykisk hälsa än om barnen bara bor med mamman. Det verkar som att föräldrarna mår bra av att både få vara nära barnen och få tid för andra saker i livet.

Men det är förstas inte föräldrarnas behov som kommer i första rum, utan barnens. Och växelboende har kritiserats för att vara något som passar föräldrar och inte barn.

Kritikerna menar att det är stressande för barn att tvingas flytta och inte ha en fast punkt i tillvaron.

Men i en liten svensk intervjustudie höll barnen inte med om det. De tyckte att kontakten med båda föräldrarna var överordnad boken med att flytta. Och barn i norska och brittiska intervjuundersökning-

leva
PS! experter



MALIN BERGSTRÖM,
psykolog och forskare på KI.

ar säger samma sak: att ha kontakt med båda föräldrarna är viktigast.

En annan invändning är att växelvis boende inte varar över tid. Eftersom det kräver flexibilitet och samarbete av föräldrarna har man sagt att det är en teoretisk konstruktion som inte kan överleva i praktiken. Men också det har visat sig vara fel.

Både norska och amerikanska undersökningar har visat att barn fortsätter att bo växelvis, åtminstone tills de kommer upp en bit i tonåren.

En annan invändning har varit att växelboende barn utsätts mer för föräldrarnas konflikter än de som bara bor hos den ena föräldern. Detta är i så fall allvarligt eftersom just bråk mellan föräldrarna är en av de saker som påverkar barn mest negativt efter en separation.

En studie från Arizona fann till exempel att mycket bråk mellan föräldrarna gjorde att barnen hade svårare att komma över skilsmässan och fick sämre kontakt med sina pappor. Det fick också konsekvenser på sikt. När de var i tjuogoårsåldern hade de sämre fysisk hälsa än jämnåriga som inte utsatts för lika mycket föräldrakonflikt.

Ytterligare en invändning mot växelboendet har gällt de yngsta barnen. Man menar att barnens anknytning till mamman kan riskeras av flyttandet. Forskningsmässigt vet man mycket lite om hur små barn påverkas. I en av de få studier som finns intervjuades föräldrar till barn mellan 0-4 år och både mammorna och papporna menade överlag att boendeformen fungerade bra för de små.

ÖKAD DELAKTIGHET

Tittar man på äldre studier visar forskning-
en att barn med separerade föräldrar har en ökad risk för känslomässiga eller sociala problem och minskat välbefinnande. Det som har negativa konsekvenser är, förutom pågående konflikt mellan föräldrarna, att den ena föräldern "försvinner" och tappar kontakten med barnet eller att föräldrarna inte längre orkar upprätthålla ett aktivt, fungerande föräldraskap. Framför allt har pojkar drabbats eftersom det ofta varit pappan som försvunnit, vilket påverkar pojkar mer negativt än flickor.

Och det är förstås här det positiva med växelvis boende kommer in.

En nygjord holländsk studie visar att barn som bor växelvis har lika bra känslomässiga relationer till båda föräldrarna som de som lever i intakta familjer.

Inte konstigt, eftersom båda föräldrarna fortsätter att vara delaktiga genom att skjutsa till träningar och hjälpa till med läxor.

Det finns också några större studier som jämför hur barn mår som bor växelvis, med bara ena föräldern eller i kärnfamiljer. En forsknings-sammanställning gjord av en amerikansk forskare 2002 tittade på ett antal faktorer kring barn utifrån 33 studier gjorda mellan 1982 och 1999. Där fann man att barn och ungdomar som bodde växelvis mårde lika bra som de i intakta familjer och att det varit mindre konflikter i familjerna som valde växelboende än där barnen bara bodde med ena föräldern.

NÖJDA OAVSETT FAMILJETYP

Att barn som bor växelvis trivs bättre med livet än de som bara bor med en förälder framkom dessutom i en stor studie från 2010 med barn i olika familjeformer i 36 länder. Vid närmare analys såg man dock att det berodde på att familjerna med växelboende var mer välbeställda. Det som var slående i studien var dock hur nöjda ungdomarna i de nordiska länderna är med livet, oavsett familjetyp.

Ungdomar som bor växelvis, jämfört med dem i kärnfamilj, har ingen förhöjd risk varken för beteenden som rökning, drickande och droger eller för mobbning och psykisk ohälsa i form av ångest/depression och aggressivt beteende, enligt en stor svensk studie bland femtontusen niondeklassare i Stockholm. De som bara bodde med sin mamma blev däremot oftare mobbade eller var själva aggressiva, vilket förklarades av att de familjerna hade en mer utsatt social situation.

De svenska forskarna konstaterar att växelvis boende verkar kunna skydda barn från negativa konsekvenser av skilsmässor men att vi fortfarande inte riktigt vet på vilket sätt. ●

KÄLLOR: Bauserman R: Child Adjustment In Joint-Custody Versus Sole-Custody Arrangements: A Meta-Analytic Review. *Journal of Family Psychology*, 2002. 16(1): p. 91-102. Bjarnason T, Bendtsen P, Arnarsson AM, Borup I, Iannotti RJ, Löfstedt P, Haapasalo I, Niclasen B: Life Satisfaction Among Children in Different Family Structures: A Comparative Study of 36 Western Societies. *Children & Society*, 2010. Fabricius WV, Luecken LJ: Postdivorce Living Arrangements, Parent Conflict, and Long-Term Physical Health Correlates for Children of Divorce. *Journal of Family Psychology*, 2007. 21(2): 195-205. Jablonska B, Lindberg L: Risk behaviours, victimisation and mental distress among adolescents in different family structures. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 2007. 42(8):656-663. Skjærten K, Barlinhaug R, Lidén H: Delt bosted for barn. 2007. Oslo: Gyldendal akademisk. Statistiska centralbyrån, Växelvis boende ökar bland skilsmässobarn, i Valfärd - arbetsliv, demografi och välfärd. 2009;4. p. 3-5.

Växelboende verkar kunna skydda barn mot negativa konsekvenser av skilsmässan.

AKTUELL FORSKNING

SNART NYA RÖN OM VÄXELVIS BOENDE

- Eftersom växelboende är en av de största förändringarna i barns liv på senare år och gäller så många barn är det viktigt att vi får en djupare förståelse för vad olika slags boenden innebär för barn i olika åldrar, säger artikelförfattaren Malin Bergström som precis dragit i gång ett nytt forskningsprojekt kring växelvis boende för barn i olika åldrar.

Malin Bergström är barnpsykolog och specialist på ångeststörningar, och arbetar bland annat inom Barn och Ungdomspsykiatri. Hon har doktorerat på om psykoprofylax är till hjälp när man föder barn, samt skriver en bok om barns utveckling och föräldraskap de första fem åren. Hon arbetar även i ett forskningsprojekt om konsekvenserna av att vi blir allt äldre när vi skaffar barn.